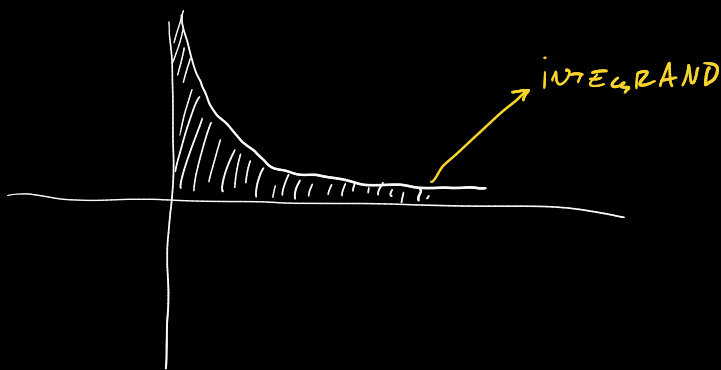

ANAZ PFMF 2024-10-22

[GAMA IN BETA FUNKCIJI]

$$\Gamma(x) = \int_0^{\infty} t^{x-1} e^{-t} dt \quad \text{funkcija gama}$$

TA fca konvergira za poljubni $x \in \mathbb{R}$, saj eksponent e^{-t} pada hitreje kot t^{x-1} . Vendar pa pri $t=0$ $\exists$ le za $x > 0$, saj sicer pol ni ustrezne stopnje.

Torej je $D_{\Gamma} = (0, \infty)$, previdno pa tudi, da je Γ na njem zvezna fca.

IZREK: Γ je zvezna na $(0, \infty)$

DOKAZ: rabimo enotovno konvergenco. Let $\varepsilon > 0, M > 0$ dokažimo, da je Γ enot. konv. int. s parametrom na $[\varepsilon, M]$, posledično je tam zvezna, ker pa sta ε in M poljubna, to pomeni, da je Γ zvezna na $(0, \infty)$.

Potrebujemo le ustrezno majoranto:

$$\Gamma(x) = \int_0^1 \underbrace{t^{x-1} e^{-t}} dt + \int_1^{\infty} \underbrace{t^{x-1} e^{-t}} dt$$

↑
v bližini $t=0$ se integrand obnaša kot t^{x-1} oz. ga lahko omejimo s $t^{\varepsilon-1}$ za $x > \varepsilon$.

↑
v bližini $t=\infty$ eksponent prevzame t^{-t} za poljubni x in lahko naredimo oceno, da je $t^{x-1} e^{-t} \leq t^{M-1} e^{-t} \leq t^{M-1} \frac{1}{t^{M+1}} = \frac{1}{t^2}$ za vse $x \leq M$.

Ker integrala $\int_0^1 t^{x-1} e^{-t} dt$ in $\int_1^{\infty} t^{x-1} e^{-t} dt$ konvergirata, tudi Γ konvergira enakomerno.

TRDITEV: $\forall x > 0: \Gamma(x+1) = x \Gamma(x)$

DOKAZ: $\Gamma(x+1) = \int_0^{\infty} t^x e^{-t} dt = -t^x e^{-t} \Big|_{t=0}^{t=\infty} + \int_0^{\infty} x t^{x-1} e^{-t} dt =$

$u = t^x$
 $du = x t^{x-1} dt$
 $dv = e^{-t} dt$
 $v = -e^{-t}$

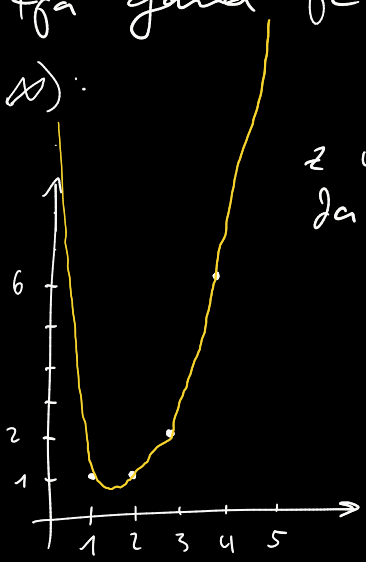
$= -\lim_{t \rightarrow \infty} t^x e^{-t} + 0 e^{-0} + x \Gamma(x) =$
 $= 0 + x \Gamma(x) \quad \square$

$0, \text{ ker exp hitraje podn } \in 0 \text{ kot } t^x \text{ vste proti } \infty.$

POSLEDICA: Če vzamemo naravna števila: $\forall n \in \mathbb{N}: \Gamma(n) = (n-1)!$

DOKAZ: $\Gamma(n) = (n-1) \Gamma(n-1) = (n-1)(n-2) \Gamma(n-2) = (n-1)(n-2) \dots 1 \cdot \Gamma(1) =$
 $= (n-1)(n-2) \dots 1 \cdot \int_0^{\infty} t^0 e^{-t} dt = (n-1)(n-2) \dots 1 \int_0^{\infty} e^{-t} dt =$
 $= (n-1)(n-2) \dots 1 \cdot (-e^{-t} \Big|_{t=0}^{t=\infty}) = (n-1)(n-2) \dots 1 \cdot (-0 + 1) = (n-1)! \quad \square$

SKLEP: fga gama je zvezna in pozitivna funkcija iz $\mathbb{N}$ na $(0, \infty)$.

Z malce dodatne analize lahko pokažemo, da $\Gamma'(x) = \left(\int_0^{\infty} t^{x-1} e^{-t} dt \right)'$

$$= \int_0^{\infty} \frac{\partial}{\partial x} (t^{x-1} e^{-t}) dt = \int_0^{\infty} t^{x-1} \ln t e^{-t} dt.$$

da se preimisti, da ima ničlo na $x \in (1, 2)$.

$$\Gamma''(x) = \int_0^{\infty} t^{x-1} \ln^2 t e^{-t} dt \geq 0,$$

torej je fga konveksna.

[FUNKCIJA BETA]

$B(p, q) = \int_0^1 t^{p-1} (1-t)^{q-1} dt$; $p, q > 0$. vidimo, da uvozata p in q nujno biti strogo pozitivna, saj sklav integral ve obstaja pri $t=0$ ali $t=1$.

IZREK: $\forall p, q > 0: B(p, q) = \frac{\Gamma(p) \cdot \Gamma(q)}{\Gamma(p+q)}$

POSLEDICA: B je zvezna fcn 2 sprem. na $(0, \infty) \times (0, \infty)$ in da je simetrična (t.j. $B(p, q) = B(q, p)$) -- vsled konstant.

DOKAZ:

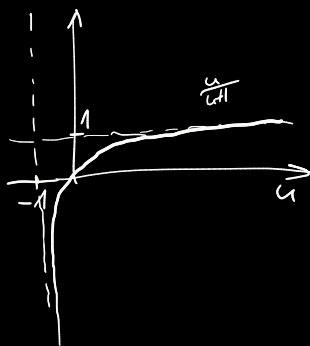
LEMA: $B(p, q) = \int_0^\infty \frac{u^{p-1}}{(1+u)^{p+q}} du$

DOKAZ LEME: uvedi $t = \frac{u}{u+1}$

to u teče od 0 do ∞ ,

t teče od 0 do 1

$$dt = \frac{u+1-u}{(u+1)^2} du = \frac{1}{(u+1)^2} du$$

vstavimo to substitucijo v B funkcijo:

$$B(p, q) = \int_0^1 t^{p-1} (1-t)^{q-1} dt = \int_0^\infty \left(\frac{u}{u+1}\right)^{p-1} \left(\frac{1-u}{u+1}\right)^{q-1} \frac{1}{(u+1)^2} du =$$

$$= \int_0^\infty \frac{u^{p-1}}{(u+1)^{p-1+q-1+2}} du = \int_0^\infty \frac{u^{p-1}}{(u+1)^{p+q}} du$$

sedaj se DOKAZ IZREKA: $B(p, q) = \frac{\Gamma(p) \cdot \Gamma(q)}{\Gamma(p+q)}$

$$\Gamma(p+q) = \int_0^\infty t^{p+q-1} e^{-t} dt = \int_0^\infty (1+u)^{p+q-1} \int_0^\infty s^{p+q-1} e^{-(1+u)s} (1+u) ds =$$

če t teče $0 \rightarrow \infty$,
s teče $0 \rightarrow \infty$

$t = (1+u) \cdot s$
 $dt = (1+u) ds$

$$= (1+u)^{p+q} \int_0^\infty s^{p+q-1} e^{-(1+u)s} ds =$$

sedaj to vsticio pomnožimo z

$\frac{u^{p-1}}{(1+u)^{p+q}}$ in jo integriramo po u v ležah $0, \infty$:

$$\Gamma(p+q) \cdot \int_0^{\infty} \frac{u^{p-1}}{(u+v)^{p+q}} du = \int_0^{\infty} u^{p-1} \left(\int_0^{\infty} s^{p+q-1} e^{-(u+s)s} ds \right) du$$

opazimo, da je na levi produkt $\Gamma(p+q) \cdot \beta(p, q)$, na desni pa
 novoro premisliti, da čemo obrniti vrstni red integracije
 - enakovredna konvergencija.

$$\Gamma(p+q) \cdot \beta(p, q) = \int_0^{\infty} \int_0^{\infty} u^{p-1} s^{p+q-1} e^{-(u+s)s} du ds =$$

$$\sim \int_0^{\infty} s^{p+q-1} e^{-s} \left(\int_0^{\infty} u^{p-1} e^{-us} du \right) ds = \int_0^{\infty} s^{p+q-1} e^{-s} \left(\int_0^{\infty} \left(\frac{v}{s}\right)^{p-1} e^{-v} \frac{dv}{s} \right) ds$$

$$v = us, s > 0 \\ dv = s \cdot du \\ du = \frac{dv}{s}$$

$$= \int_0^{\infty} s^{q-1} e^{-s} \left(\int_0^{\infty} v^{p-1} e^{-v} dv \right) ds =$$

$$= \int_0^{\infty} s^{q-1} e^{-s} \Gamma(p) ds = \Gamma(p) \Gamma(q) \quad \square$$

Funkciji Γ in β uporabljamo predvsem za
 integracije tujih razpisanih položajev integralov

PRIMERa uporabe:

$$\textcircled{1} \int_0^{\frac{\pi}{2}} \sin^{2p-1} x \cos^{2q-1} x dx = I_{p,q}, \quad p, q > 0$$

$$\text{vvedemo } t = \sin^2 x \longrightarrow \underline{t^{\frac{1}{2}} = \sin x} \longrightarrow \frac{\cos x}{\parallel} = \sqrt{1 - \sin^2 x}$$

$$dt = 2 \sin x \cos x dx \qquad \sqrt{1-t}$$

$$\underline{dx = \frac{1}{2} \frac{dt}{t^{\frac{1}{2}} (1-t)^{\frac{1}{2}}}}$$

$$\frac{\parallel}{(1-t)^{\frac{1}{2}}}$$

$$I_{p,q} = \int_0^1 (t^{\frac{1}{2}})^{2p-1} ((1-t)^{\frac{1}{2}})^{2q-1} \frac{dt}{2t^{1/2}(1-t)^{1/2}} = \frac{1}{2} \int_0^1 t^{p-1} (1-t)^{q-1} dt = \frac{1}{2} B(p,q)$$

KONKRETEN PRIMER:

let $p=n \in \mathbb{N}, q=m \in \mathbb{N}$

$$\int_0^{\frac{\pi}{2}} \sin^{2n-1} x \cos^{2m-1} x dx = \frac{1}{2} B(n,m) = \frac{1}{2} \frac{\Gamma(n) \cdot \Gamma(m)}{\Gamma(n+m)} = \frac{1}{2} \frac{(n-1)! (m-1)!}{(n+m-1)!}$$

KONKRETEN PRIMER:

② $B(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}) = \frac{\Gamma(\frac{1}{2}) \Gamma(\frac{1}{2})}{\Gamma(1)} = \Gamma^2(\frac{1}{2})$

lema $\left\{ \int_0^{\infty} \frac{u^{\frac{1}{2}-1}}{(1+u)^{\frac{1}{2}+\frac{1}{2}}} du = \int_0^{\infty} \frac{du}{\sqrt{u}(1+u)} = \int_0^{\infty} \frac{2t dt}{t(1+t^2)} = 2 \int_0^{\infty} \frac{dt}{1+t^2} = 2 \operatorname{atan} t \Big|_0^{\infty} = \pi \right.$

$t = \sqrt{u} \rightarrow u = t^2$
 $dt = \frac{1}{2\sqrt{u}} du$
 $du = 2t dt$

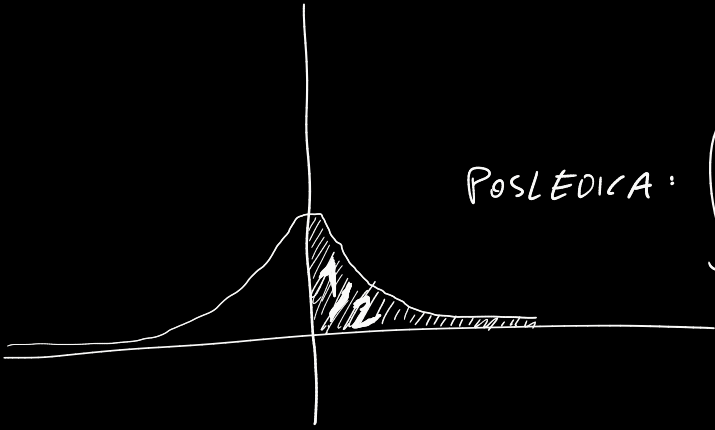
SKLEP: $\Gamma(\frac{1}{2}) = \sqrt{\pi}$

POKRETNOST VREDNOSTI: $\Gamma(\frac{1}{2}) = \int_0^{\infty} t^{-1/2} e^{-t} dt = \sqrt{\pi} = \int_0^{\infty} \left(\frac{x^2}{2}\right)^{-1/2} e^{-x^2/2} \cdot \frac{1}{2} dx = \sqrt{2} \int_0^{\infty} e^{-x^2/2} dx = \sqrt{\pi}$

vpeljino $t = \frac{x^2}{2} \quad dt = x dx$
 to tece $t \rightarrow 0 \rightarrow \infty, x \rightarrow 0 \rightarrow \infty$

$\frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_0^{\infty} e^{-x^2/2} dx = \frac{1}{2}$

ponem: $\rho(x) := \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{x^2}{2}}$, znana tudi kot Gaussova krmilna
 ozivoma gostota std normalne
 porazdelitve slučajne spremenljivke.

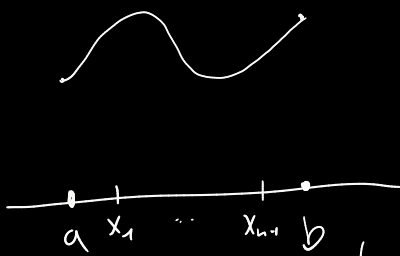
POSLEDICA: $\int_{-\infty}^{\infty} \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{x^2}{2}} dx = 1$

brez TRIKA tega integrala ni mogoče izračunati,
 saj je $\int e^{-x^2/2} dx$ znano neelementarna funkcija.

2. VEKTORNI INTEGRAL

Cilj: Definirati integral onejane f-je n spremenljivk na
 onejnem množici $D \subset \mathbb{R}^n$. Najbolj se bomo posvetili primeru,
 ko je $n=2$, t.j. $\iint_D f(x,y) dx dy$ za $D \subset \mathbb{R}^2$.

za začetek pa se spomnimo, kako je tak integral
 definiran za $n=1$. Let $f: [a,b] \rightarrow \mathbb{R}$ onejane.

$$D = \{a = x_0, \dots, x_n = b\} \text{ DELITEV}$$

$$x_0 < \dots < x_n$$

vedno obstajata $M_j = \sup_{x \in [x_{j-1}, x_j]} f(x)$ in $m_j = \inf_{x \in [x_{j-1}, x_j]} f(x)$
 ter f odprta

$$S(f, D) = \sum_{j=1}^n M_j (x_j - x_{j-1})$$

$$s(f, D) = \sum_{j=1}^n m_j (x_j - x_{j-1})$$

zgoraj in spodaj Rauhousova vsota.

Def: f is integrable on $[a,b] \Leftrightarrow \sup_{\text{division I}} s(f, D) = \inf_{\text{division II}} S(f, D) =: \int_a^b f(x) dx.$

